

KAIJA
SAARIHO

(1952. – 2023.)

aleksandar mihalyi

Svi znaju za Sibeliusa, no znatno manji broj ljubitelja glazbe će nešto znati i o suvremenim predstavnicima finske glazbe. Najekspoziranija među suvremenim finskim skladateljima nesumnjivo je Kaija Saariho rođena 1952. godine u Helsinkiju, a većinu svoga života provela je u Parizu. Nažalost, ove godine ona je prerano preminula nakon što je već duže bolovala od tumora mozga. Svakako vrijedi poslušati barem nekoliko njezinih kompozicija.

Ona predvodi generaciju osamdesetih i s mladim kolegama istomišljenicima iz Finske utemeljuje grupu “Otvorene uši” s ciljem promoviranja novih ideja u glazbi koje bi im omogućile veći udio kreativnog i emotivnog unutar dogmatski shvaćenog serijalizma kao kvazi-učene kompleksnosti. Kako su bili i protiv prisutnog post-modernističkog jalovog eklekticizma, sukobili su se tadašnjim promišljanjem glazbe na širem planu, ali u isto vrijeme stvarajući, gotovo internacionalno, motivirajuće ozračje svojoj generaciji. Uzori su im bili Luciano Berio i Bernd Alois Zimmermann, credo “Glazba se mora slušati”, a cilj komunikabilnost. U grupi su među ostalima bili Magnus Lindberg i Esa-Pekka Salonen. Danas je Kaija Saariaho, po nepodijeljenom mišljenju jedna od najznačajnijih suvremenih skladateljskih osobnosti čija su djela ne samo izvanredna, jer svojim sintezama nude izlazak iz onih zona novo-glazbene scene koje su se doimale beznadežnim. Unatoč tome

što uvjetno pripada skladateljima eksperimentalne i elektronske glazbe, ona izmiče čvršćim kvalifikacijama, jer one u njezinom slučaju postaju tek neprecizna, opća mjesta. Kao i kod ostalih “novih Finaca”, i njezine pojedine skladbe posjeduju formalnu kompleksnost, ali nikada i ono što se podrazumijeva pod sofisticiranošću. Kod Kaije Saariaho je primarni glazbeni sadržaj koji je kod nje odraz snažnih unutrašnjih vizija, što ona često ističe, a ne posljedica klišeiziranih koncepta koje bi je motivirale ili bile okvir za skladanje. Skoro redovito ona koristi elektronska pomagala, ali vrlo selektivno i uvijek s čvrstim razlogom. Primjerice, kompjuter može “pjevati” bez da uzima dah onoliko dugo koliko je to njoj potrebno. Također, s njime ona postiže, manipuliranjem s brzinom, željene postupnosti glisanda, odnosno promjene timbra koje su pjevaču posve nemoguće. U instrumentalnim skladbama, postavljanje mikrofona pod svaku žicu, konkretno violončela ili kontrabasa, njoj omogućava produljenje vremena titranja i/ili simuliranje snažnijeg ili slabijeg pritiska gudala itd. Ovdje prepoznavamo još jedan od njezinih osebujnih otklona od eksperimentalne glazbe; redovito se inicijalno koriste akustični instrumenti ili ljudski glas te dominira njihovo procesiranje “u živo”. Spomenimo još jednu njezinu značajku, iako se njezina djela ne doživljavaju kao programska, ipak se iza svakog od njih krije neka od njezinih “vizija”. Kad znamo što ju je za pojedinu skladbu motiviralo, glazba postaje neuobičajeno sugestibilna, što ona i želi.

Saariaho je dokazala da i relativno jednostavan idiom može biti iznimno uspješan i da omogućava nesputanu kreativnost. Pojednostavljeno, njezin se interes, nakon nekoliko godina eksperimentiranja, svodi na istraživanje boje tona instrumen(a)ta koji se procesira računalom te tako tvori teksture živih boja u kojima se sintetizirani hladni zvuk doima “otuđen”, po potrebi dramatičan ili snolik, nasuprot akustičnom koji je topao, narativan i manje ekspresivan. Ovakav postupak njoj omogućava generiranje računalom tekstura, koje se dovode u različite su-odnose tvoreći gusto glazbeno tkivo. Teksture postaju strukturni elementi s kojima ona postiže nebrojene mogućnosti kombiniranja. Privid lakoće bismo u ovom slučaju morali otkloniti. Keativan talent Kaije Saariaho je ono što je omogućilo ovakve mogućnosti. IRCAM je višegodišnjim radom na razvijanju adekvatnih računalno-elektronskih pomagala (na rubu znanstvenog) smanjio zahtjeve za tehničkom pripremom skladatelja, a prateći paralelno razvijani programi svojom su pristupačnošću, fleksibilnošću i sigurnošću omogućili koncentrirano, odnosno nesputano skladanje. Prostor imaginacije se oslobodio, a kao rezultat svih tih ulaganja, u IRCAM-u je stvorena takozvana francuska spektralna glazba, koja danas užurbano grabi prema spajanju vizualnog i auditivnog, u čemu je Finkinja Saariaho korak ispred ostalih i ona je prva načinila jedan korak prije ostalih: u suradnji sa svojim suprugom Jean-Baptiste Barrièreom izdala je i prvi interaktivni CD-ROM pod naslovom “Prisma” 2001. godine.

Diskografija:

Graal théâtre, Château de l'âme, Amers	
D. Upshaw, G. Kremer, BBC Symphony, E.P. Salonen	Sony 1403109B
Du cristal, ...à la fumée, Seven Papillons, Nymphéa	
A. Karttunen, Los Angeles PO, E.P. Salonen	Ondine ODE1047
Orion, Notes on Light, Mirage	
K. Mattila, Orchestre de Paris, C. Eschenbach	Ondine ODE11302
A Portrait of Kaija Saariaho	
Finnish RSO, E.P. Salonen	BIS BISCD307
Komorna glazba	
S. Roller, T. Neuhaus	Kairos KAI0012412
Opera L'Amour de loin	
E. Lekhina, Berlin Deutches SO, K. Nagano	hm HMC801937/38